

*Research article***Uluslararası göç sorununun sosyo-ekonomik etkileri:
Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri üzerine bir inceleme¹**Ömer Faruk BİLBAY²Research Asst., Department of Public Administration
Harran University, Turkey
farukbilbay@gmail.com, ORCID 0000-0002-9634-5841**Received date:** 19.05.2020 **Accepted date:** 15.06.2020**Suggested citation:** Bilbay, Ö. F. (2020). Uluslararası göç sorununun sosyo-ekonomik etkileri: Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri üzerine bir inceleme [Socio-economic effects of international migration issue: an examination on Haliliye and Eyyübiye districts]. *Journal of Politics, Economy and Management* 3(1), 34-46.

Öz: 2011 yılından bu yana Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye kitlesel ve düzensiz bir göç yaşanmıştır. Yaşanan göç dalgasının sosyo-ekonomik etkisi ise illere göre farklılık göstermiştir. Bu farklılığın oluşmasında ise şehirlerin sahip olduğu sosyo-ekonomik imkânların yanı sıra sınır komşuluğu, çadır kentün bulunması, yerel halkla Suriyeli sığınmacıların ortak din, dil ve kültür bakımından benzerliklerin bulunması, sığınmacıların illere göre nüfus yoğunluk dağılımı gibi faktörler etkili olmuştur. Şanlıurfa bu faktörlerin etkili olduğu illerimizin başında gelmektedir. Bu kapsamda çalışmada Suriye iç savaşı nedeniyle Şanlıurfa’ya gelen sığınmacıların Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri üzerine sosyo-ekonomik etkileri araştırılmasını amaçlamıştır. Araştırmanın kapsamı sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı şehir merkezindeki iki ilçe ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler mahalle muhtarları ile yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde elde edilmiştir. Muhtarlarla yapılan görüşme ve gözlem neticesinde elde edilen veriler karşılaştırılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışma küresel sorunların başında gelen göç ve sığınmacı sorunlarını alan araştırması olarak ele alması, gözlem ve görüşme yöntemiyle elde edilen verilerin karşılıklı analizini yapması bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriye krizi, Haliliye, Eyyübiye**JEL Sınıflandırması:** F22; J15; R23**Socio-economic effects of international migration issue:
an examination on Haliliye and Eyyübiye districts**

Abstract: Since the year 2011 due to the civil war in Syria, Turkey has experienced a massive and irregular migration. The socio-economic impact of the migration waves experienced varied according to the provinces. In addition to the socio-economic possibilities of the cities, the factors such as the border neighborhood, the presence of a tent city, the presence of similarities in terms of the common religion, language and culture of the local population and the Syrian refugees have been influential in the formation of this difference. Şanlıurfa is one of the provinces where these factors are effective. In this context, the study aimed to investigate the socio-economic effects of asylum seekers who came to Şanlıurfa due to the Syrian civil war on Haliliye and Eyyübiye districts. The scope of the research is limited to two districts in the city center where asylum

¹ Bu çalışma 2017 yılında II Kentleşme Forumu’nda (KENTFOR) sunulan “Suriye İç Savaşıyla Oluşan Kitlesel Göçün Sosyal Etkileri: Haliliye ve Eyyübiye İlçeleri Üzerine Bir İnceleme” isimli bildiri metninin genişletilmiş halidir [This study is the expanded version of the text titled “Social Impacts of Mass Migration from the Syrian Civil War: A Study on Haliliye and Eyyübiye Districts” presented at the II Urbanization Forum (KENTFOR) in 2017].

² Correspondence author. Harran University. Faculty of Economic and Administrative Sciences, Department of Public Administration, +90 0414 318 1813.

seekers live intensely. The data used in the study were obtained as a result of interviews with elected neighborhood representatives (muhtar) and observations. The data obtained as a result of the interviews with muhtars and observations were compared and analyzed. The study is important in terms of addressing migration and asylum seekers, which are the leading global problems, as field research, and to make a mutual analysis of the data obtained through observation and interview method.

Keywords: Migration, Syrian crisis, Haliliye, Eyyübiye

JEL Classification: F22; J15; R23

1. Giriş

Günümüzde göç gerek ulusal gerekse uluslararası anlamda ülkelerin değişmeyen gerçeklerinden biri olmaya devam etmektedir. Küreselleşmeyle birlikte iletişim ve ulaşım teknolojisi hız kazanmıştır. Bu durum ülkelerin kendi içinde yaşadıkları sosyal, siyasi ve ekonomik temelli sorunların sınır veya sınır ötesi ülkeleri de etkileme hızını ve boyutunu arttırmıştır. Bu noktada ülke içindeki siyasi ve sosyo-ekonomik temelli çatışmalar hızla kontrolden çıkmakta ve etkisi çevre ülkelere yayılmaktadır. Bu etkileşimin bir sonucu sayılabilecek göç olayları ve göç eden kişi sayısı da bu faktörlere bağlı olarak artmaktadır. Ülkelerin göçmen taşıma potansiyeli aşan durumlarda uluslararası kuruluşların sosyo-ekonomik destekleri talep edilmektedir. Fakat yapılan destekler yetersiz kalmakta, ülkeler ve uluslararası kuruluşlar bu sorunlarla başa çıkmakta zorlanmaktadır. Yaşanan bu kitlesel göçlerin etkisi sadece krizin başladığı ülkelerle sınırlı kalmamakta; sorunun boyutu genişleyerek meydana gelen problemler göç alan ülkelerin sorunu haline dönüşmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada öncelikle göç ve göç türlerine ilişkin kavramlara yer verilmiştir. Daha sonra çalışma alanı olarak belirlenen Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri üzerine sığınmacıların sosyo-ekonomik etkileri incelenmiştir. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapılacaktır. Çalışmada sağlıklı ve objektif sonuçlar elde etme adına görüşme yapılan kişiler gizli tutularak herhangi bir isim belirtilmemiş, sadece görüşleri aktarılmıştır. Çalışmayı bu alanda yapılan çalışmalardan farklı kılan yönü Şanlıurfa il sınırları içinde kalan iki ilçedeki sığınmacıların etkilerini karşılaştırmalı olarak ele alması ve göç sonrası sığınmacıların yerleşim tercihlerindeki sosyo-ekonomik faktörleri ortaya koymasındadır.

2. Göç ve göç türlerine ilişkin kavramsal çerçeve

Günümüzde göç kavramına ilişkin birçok tanım bulunmaktadır. Bu tanımların farklılığının nedeni ise göç olaylarına etki eden faktörler ve göç eden bireylerin siyasi, sosyal ve ekonomik durumundan kaynaklı olduğu söylenebilir. Göçe ilişkin farklı tanımlamalar bulunmakla birlikte genel anlamda göç ve göçe ilişkin kavramlar olarak nitelendirilen göçmen, mülteci, sığınmacı genel olarak şu tanımlamalarla sınıflandırılabilir:

Göç, algı olarak sabit sınırları aşan bir hareketlilik olarak kabul edilirken, göç politikaları istenilen ve istenilmeyen hareketleri birbirinden ayırmaya çalışan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Diken, 2007, s. 42). Yalçın (2004, s. 13) göç kavramını; farklı nedenlerle gerçekleşebilecek, geriye dönüş amacı güden veya gütmeyen, sonuçları itibarıyla toplumsal, kültürel ve sosyal bir hareketliliği ifade eden bir yer değiştirme olayı olarak tanımlamıştır. Mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramlarının tanımlanmasında şu faktörler belirleyici olmaktadır (Akdeniz, 2014, s. 9):

- Ekonomik nedenlerden dolayı bir yerden başka bir yere fiziksel olarak gidenlere göçmen,
- Din, dil, ırk, siyasi, ideolojik gibi toplumsal nedenlerden dolayı zorunlu olarak başka bir ülkeye gidenlere sığınmacı,
- Sığınmacı olarak gittikleri ülkelerde sığınma talepleri hukuksal olarak kabul edilen kişiler ise mülteci olarak nitelendirilmektedir.

Farklı boyutları incelendiğinde göç kavramı tarihsel süreç içerisinde tüm toplumları, nedenleri ve sonuçları itibarıyla etkilemiştir. Bu açıdan göç, toplumsal yapının şekillenmesinde önemli bir işleve sahip olmuştur. Türlerine göre göçler: iç göç, dış göç, sürekli-geçici göç mevsimlik göç, zorunlu-

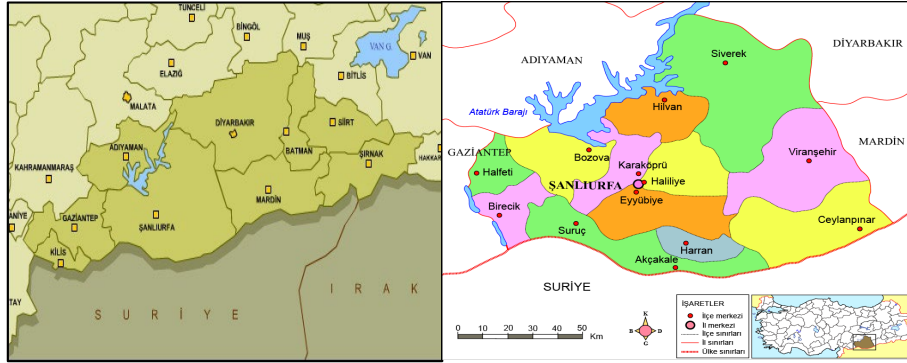
gönüllü göç ve emek göçü şeklinde sınıflandırılmaktadır (Eraldemir, 2013, s.10). Bu sınıflandırmaları ise şöyle açıklamak mümkündür: eğer göç, ülke sınırları içerisinde gerçekleşen nüfusun yer değiştirme ile oluyorsa iç göç, bireylerin yılm belirli dönemlerinde buldukları yerleşim yerinden başka bir yere çalışmak, dinlenmek, gezmek gibi amaçlarla bir süreliğine gitmesiyle oluşuyorsa buna mevsimlik göç denir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 169). Bireylerin farklı nedenlerle yaşadıkları yeri terk ederek, başka bir yere, yaşamının geri kalanını sürdürmek için göç etmesine daimi göç denir (Küyük, 2011, s. 29). İş gücünün ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı yer değiştirmesi olarak tanımlanan emek göçü, aynı zamanda hayatta kalabilmek için asgari ihtiyaçlarını karşılamak isteyen insanların ya da daha iyi koşullarda yaşamlarına devam etmek isteyen bireylerin gerçekleştirdikleri göçtür (Yıldırımoglu, 2005, s. 2). Uluslararası Göç Örgütü'ne (International Organization for Migration - IOM) göre zorunlu göç: bir devletin yetki alanında bulunan kişi veya grupların bir devlet politikası olarak gönüllü olmadıkları şekilde kendi düzenli ikametlerinden transfer edilmeleri olarak tanımlanmıştır (Çiçekli, 2009, s. 75). Gönüllü göç ise, insanların ekonomik gerekçelerle, hayatlarında değişiklik yapma arzusuyla veya geleceklerine yönelik yaptıkları planları hayata geçirebilmek amacıyla gerçekleştirdikleri ve kişisel isteklerinin neticesinde ortaya çıkan nüfus hareketleridir (Küyük, 2011, s. 39). Ülkeler arasında yapılan göçlere dış göçler denir (Şahin, 2010, s. 57).

3. Çalışma alanına ilişkin bilgiler

1094 yılında Selçuklu hâkimiyetine giren Şanlıurfa, 1098'de Haçlı Edessa Kontluğu, daha sonra Eyyübi, Memlük, Türkmen aşiretleri, Timur Devleti, Akkoyunlular, Dulkadir Beyliği, Safeviler ve en son da 1516'da Osmanlı sınırları içine katılmıştır. Önceleri Rakka Eyaleti sınırları içerisinde yer almakta iken, 1876'da Halep'e bağlanmıştır, 1916'da ise bağımsız bir sancak olmuştur. I. Dünya Savaşına kadar Osmanlıların elinde olan Urfa, 1919 yılında önce İngilizler, daha sonra da Fransızlarca işgal edilmiş ve 11 Nisan 1920'de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Cumhuriyet sonrasında, 1924'te il olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ismine "Şanlı" unvanı eklenmiş ve Şanlıurfa olarak değiştirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri, Şanlıurfa ilinin birer ilçesidir. 12 Kasım 2012'de TBMM'de kabul edilen 6360 sayılı kanun ile Şanlıurfa merkez ilçesinin üçe bölünmesi sonucu ilçe olmuştur (Haliliye Belediyesi, 2017). 2018 yılı verilerine göre Haliliye ilçesinin nüfusu 375 bin 112 kişidir. Haliliye İlçe Belediyesi sınırları içerisinde 32 merkez, 137 de kırsal mahalle bulunmaktadır. Şanlıurfa'nın en kalabalık ilçesi, 363 bin 943 kişilik nüfusuyla Eyyübiye ilçesidir. İlçe adını İslam dini Peygamberinden Eyyub a.s.'den almıştır (Eyyübiye Kaymakamlığı, 2017).

Türkiye'de bulunan sığınmacıların iller bazında çadır kent ve çadır kent dışında yaşayanların dağılımı incelendiğinde Şanlıurfa ili ilk sırada yer almaktadır. Türkiye genelinde çadır kentlerde yaşayanların % 37,2'si, çadır kentlerin dışında yaşayanların da % 40,4'ü Şanlıurfa ilinde yaşamaktadır (Sandal, Hançerkıran ve Tıraş, 2016, s. 469). 2016 yılında 394 bin 556 kişi ile Türkiye'de en fazla sığınmacı buluna il olarak ilk sırada yer alan Şanlıurfa, 2019 yılında 452 bin 675 kişiyle ikinci sıraya gerilemiştir. Şanlıurfa'daki sığınmacı sayısı toplam nüfusun % 22,80'nini oluşturmaktadır (Mülteciler Derneği, 2017). Şanlıurfa gerek tarihi gerekse kültürel değerleri bakımından her yıl yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettiği şehirlerin başında gelmektedir. Öyle ki Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın Mayıs 2015 verilerine göre 309 bin 218'i yerli ve 23 bin 18'i yabancı olmak üzere 332 bin 236 kişi Şanlıurfa'yı turistik açıdan ziyaret etmekte ve bu sayı her geçen gün artmaktadır (Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2015).

Ayrıca Şanlıurfa sahip olduğu etnik sosyal yapı bakımından Türk, Kürt, Arap, Zaza, Kırmanç, Alevi, Ezidi, Şafi, Hanefi, Suriyeli sığınmacı ve diğer birçok din ve milletten insanın bir arada yaşadığı kozmopolitan illerin başında gelmektedir.

Harita 1. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Şanlıurfa ili haritası

Kaynak: Coğrafya Harita, 2017.

4. Çalışmada kullanılan materyal ve yöntem

Çalışmada veri toplama tekniği olarak görüşme ve gözlem yöntemi kullanılmıştır. Mahalle halkına en yakın yerel yönetim biriminin başı olmanın yanı sıra mahalli ve müşterek ihtiyaçların giderilmesinden sorumlu kılınması bakımından görüşme mahalle muhtarları ile yapılmıştır. Araştırma kapsamında 10 muhtar ile görüşme yapılmış konuyla alakalı sorular yöneltilmiştir. Elde edilen veriler gözlem yoluyla elde edilen verilerle karşılaştırılarak çalışmaya aktarılmıştır. Konunun hassasiyeti ve kişi güvenliği bakımından isimler belirtilmemiştir. Görüşme yapılan kişiler genellikle benzer cevaplar verdiğinden kodlama tekniği kullanılmamıştır. Çalışmada fotoğraf yoğunluğunun nedeni saha araştırmasının okuyucunun gözlem yöntemiyle elde edilen verilere ulaşımını sağlamak ve verilerin güvenilirliğinin somutlaştırmasıdır. Görüşme sorularına verilen yanıtlar konunun akışına göre sıralanmıştır.

5. Suriyeli Sığınmacıların ilçelerin sosyo-ekonomik yapısına etkileri

Türkiye Suriyeli mültecilere desteğini açıkça beyan etmiş ve Türkiye'ye topluca iltica edenleri kabul ederek sığınmacılara doğal bir koruma sağlamıştır (Poyraz, 2012, s. 66). Toplu şekilde iltica eden kişilerin kabul edilmesi sınır illerinde ekonomik sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu ekonomik sorunların meydana gelmesinde ise temel gıda maddelerine olan talep nedeniyle fiyatların giderek artması olmuştur (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016, s. 9). Ekonomik sorunların artmasındaki diğer bir faktör giderek artan işsizlik oranı olmuştur. Yetişkinlerin aile geçimini sağlayacak düzeyde ücretli bir iş bulması çocuklarında çalışmasına neden olmuştur. Çocuklar genel olarak sokaklarda satıcılık yaparak veya kayıt dışı atölyelerde çalışarak aile ekonomisine katkı sağlamak zorunda kalmaktadır (Ünal, 2013, s.107). Sığınmacıların Türkiye genelinde meydana getirdiği böylesi sosyoekonomik etkilerin Şanlıurfa ili Haliliye ve Eyyübiye ilçelerindeki yansımalarının Türkiye geneliyle kimi zaman benzerlik kimi zaman ise farklılık gösterdiği söylenebilir. Benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaya çalışan araştırma kapsamında yöneltilen sorular ve elde edilen bulgular şöyledir:

Mahallenizde yerel halk ile sığınmacılar arasında herhangi bir sosyal çatışma yaşandı mı veya yaşanma ihtimali var mı? şeklindeki soruya genel olarak verilen cevaplar şöyledir:

Gelen sığınmacılarla yerel halkın yakın kültüre sahip olması bu ihtimalin düşük düzeyde kalmasını sağlamıştır. Sığınmacılar sosyal ve ekonomik sorunlar nedeniyle akrabalık ilişkilerinin olduğu yerleri tercih etmektedirler. Bu mahalle halkı ile sığınmacılar arasında akrabalık ilişkileri bulunmakta ve zaten nüfusunun önemli kısmını Arap kökenli Türkiye vatandaşları oluşturmaktadır. Mahalleye gelen sığınmacıların çoğu da Kürt ve Arap kökenli vatandaşların yanında yaşamayı tercih etmesi veya zorunda kalması nedeniyle bu bölgelerde sığınmacı yoğunluğu yaşanmaktadır. Ayrıca dil ve kültür benzerliğinin olmasının büyük avantajı bulunmaktadır. Aynı aşiretten Suriyeli aileler Şanlıurfa'daki akrabalarının yanına gelmiştir. Bu nedenle mahallede büyük bir çatışma yaşanmadı ve yaşanma ihtimalinin ise çok düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Sığınmacılar sosyal yardımları nereden ve ne şekilde almaktadır? şeklindeki soruya verilen yanıtlar ise şöyledir:

Yardımlar genellikle Göç İdaresi, İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, sivil toplum kuruluşları ve hayırsever vatandaşlar tarafından yapılmaktadır. Şanlıurfa Göç İdaresi, gelen sığınmacılara yönelik faaliyetler yapmaktadır. Yardım almak isteyen sığınmacılar sabahın erken saatlerinde kurumun önüne gelerek kimi zaman uzun kuyruklar oluşturmakta ve şehirlerarası yol olan E-90 karayolunda trafik aksamalarına bile neden olmaktadır. Zaman zaman sıra nedeniyle sığınmacılar arasında arbedeler yaşanmaktadır.

Fotoğraf 1. Şanlıurfa il göç idaresi müdürlüğü

Kaynak: Fotoğraf yazar tarafından 2017 yılında çekilmiştir.

Sığınmacılar buradan aldıkları kartlarla eğitim, sağlık, gıda yardımı ve diğer sosyal hizmetlerden faydalanabilmektedirler. Sığınmacıların aldıkları bu kartlara sahip olmak için Göç İdaresine Türk vatandaşı olan yerel halktan kişiler de müracaat etmektedir. Öyle ki, Arapça bilen vatandaşlar bile sığınmacı olduklarını söyleyerek sığınmacı kartı almak ve yardımlardan yararlanmak istemektedirler. Göç idaresinin yaptığı inceleme sonucunda böyle müracaatların olduğu tespit edilmektedir. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafına müracaat eden sığınmacılar ise belirtilen kriterlere göre yardım alabilmektedirler. Kriterleri sağlayan sığınmacılara yapılan yardımlar kişi başına 125 Türk lirasıdır. 372 bin 134 kişilik nüfusa sahip Eyyübiye ilçesinde 41 bin 450 kayıtlı Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır ve 7 bin 504 hane sayısından 4 bin 876 hane yardım almaktadır (Çelik, 2017, s. 958). Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının bu konuda önemli bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür. Sivil toplum kuruluşlarınca yapılan yardımlar ise genellikle gıda ve eğitim desteği olduğu ifade edilmiştir. Eyyübiye Kızılay Toplum Merkezi bünyesinde sığınmacılara yönelik gıda yardımı yapılması ve el işleri kursları verilmektedir. Hayırsever vatandaşlar da İslam dinince mübarek sayılan gün ve aylarda yardımlarda bulunmaktadır.

Yapılan bu yardımlara halkın tepkisi nasıl oluyor? şeklindeki bir soruya ise verilen yanıtlar şöyledir:

Yerel halk arasında alına bu yardımların kaynağının Türkiye olduğu düşünülmektedir. Sığınmacıların eğitim, sağlık, sosyal hizmet alanları ve diğer yerlerde daha ayrıcalıklı olduğu hatta vatandaşlardan bile daha fazla haklara sahip oldukları düşünülüyor. Örneğin eğitim alanında gelen sığınmacıların bazı sınavlardan veya şartlardan muaf olmaları kimi zaman “Neden onlara bu imkân ve kolaylık sağlanıyor da vatandaşlara sağlanmıyor?”, “Neden bizim vergilerimizle toplanan paralar sığınmacılara dağıtılıyor” şeklinde sorular sorulmasına veya kimi sığınmacılarca Türkiye hükümetinin sağladığı sosyal ve ekonomik desteklerin uluslararası kuruluşlar tarafından finanse edildiği, Türkiye hükümetinin sığınmacılara yönelik hizmetleri ücret karşılığında yaptığı şeklinde ifadeleri tartışmaların yaşanmasına neden olmaktadır. Fakat gerek bölge halkının sahip olduğu yardımlaşma ve hoşgörü gibi kültürel değerler gerekse hükümetin yapmış olduğu yardımlarının şeffaf ve hesap verilebilir düzeyde

olması sığınmacılara yönelik yardımlara olumlu tepkilerin daha yüksek düzeyde olmasını sağlamaktadır şeklinde ifade etmişlerdir.

Yardım alamayan sığınmacılar geçimlerini nasıl sağlamaktadır? şeklindeki soruya verilen yanıtlar ise şöyledir:

Gelen sığınmacılara yapılan yardım alabilme şartlarından birincisi çadır kent dışında yaşıyor olmasıdır. Bu şarta bağlı olarak yapılan sosyal yardımların sığınmacıların çadır kent dışında yaşamayı tercih etmelerinde etkili olduğu söylenebilir. Yardım alamayan veya yardımların yetersiz kaldığı sığınmacıların maddi durumlarının iyi olmaması nedeniyle çocuk yaşta olan bireyler de aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla çalışmaktadır. Çocuklar bu durumda sokaklarda satıcılık yapmakta veya kayıt dışı mahalle arası atölyelerde çalışmaktadırlar. Yaptıkları işler ise genellikle mendil satmak veya pazarda el arabasıyla hamallık olmaktadır. Türkiye genelinde görülen bu olayların Şanlıurfa'da daha yaygın görülmesinin sebepleri gelen sığınmacıların sayısının fazla olması şehrin yeteri kadar iş imkânının olmaması yatmaktadır. Zaten hali hazırda Şanlıurfa ilimiz mevsimlik işçi bakımından en fazla göç veren illerimizin başında gelmektedir. Bu duruma sığınmacıların ekonomik ihtiyaçlarının dâhil olması sosyo-ekonomik anlamda yetersizlikleri arttırmaktadır. Maddi durumu biraz daha iyi olan veya meslek sahibi bireyler hayatlarını idame ettirmek adına iş hayatına girmekte kendilerine ait iş yerleri açmaya ve işletmeye başlamışlardır.

Fakat Türkiye'de yabancıların mülk edinebilmesine yönelik kanunda belirtildiği üzere "Yabancılar kanuni sınırlamalara uymak kaydıyla, Türkiye'de işyeri veya mesken olarak kullanmak üzere, taşınmaz satın alabilirler. Ancak farklı şehirlerde de olsa, yabancı bir kişinin Türkiye'de satın alabileceği taşınmazların toplam yüzölçümü 30 hektarı geçemez." (Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 2016) şeklinde bir kanuna tabi olmaları nedeniyle açılan iş yerleri market, kırtasiye, cafe, lokanta şeklinde küçük ölçekli işletmeler olmaktadır.

Fotoğraf 2'de bulunan açılan iş yerleri Haliliye ilçesi merkezinde bulunan abide kavşağı civarında bulunmaktadır. Bu durum açılan iş yerlerinin ilçenin uç kısımlarında sınırlı olmadığını aynı zamanda şehir merkezine kadar yayıldığını göstermektedir. Bu iş yerleri her ne kadar ilk başlarda sadece Suriyeli sığınmacılara yönelik hizmet vermek amacıyla açılmış olsa da gelen sığınmacıların Türkçeyi öğrenmeye çalışması ve şehir merkezinde bulunan ve Arapça bilen vatandaşların fazla olması münasebetiyle hem sığınmacılara hem de Türkiye vatandaşlarına hizmet verebilmektedir. Bu durum sığınmacılara ait iş yeri sayısını arttıran faktörler arasında olduğu söylenebilir. Fakat sığınmacıların durumu çok iyi olmadığı veya kalıcı olmamaları nedeniyle iş yerleri genellikle kiralanmakta ve kısa vadede başka bir iş yerine dönüştürülmektedir. Fotoğraflar incelendiğinde bu verilerin benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Fotoğraf 2. Şanlıurfa şehir merkezinde bulunan Suriyeli sığınmacılara ait iş yerleri

Kaynak: Fotoğraf yazar tarafından 2017 yılında çekilmiştir.

Emek sektöründe ise durum değişmektedir işverenler ucuz işçilik yapmaları nedeniyle sığınmacıları tercih etmektedirler. İşçiler ise sığınmacıların onların işlerini ellerinde aldıklarını yakında bütün emek sektöründe genel olarak fiyat düşüklüğüne neden olacaklarını düşünmektedirler. Yerel işveren ile işçiler arasında sığınmacıların düşük ücretle çalışmaları nedeniyle yaşanan sorunların çözümü olarak sığınmacıların ülkelerine dönmeleri veya çadır kentlerde tutulması gerektiği ifade edilmiştir.

Mahallenizde bulunan sığınmacılar ulaşım sorununu nasıl çözmektedir? şeklindeki soruya ise yanıtlar şöyledir:

Sığınmacılar sosyo-ekonomik etkilerden dolayı “Eyyübiye”, “Haliliye” ilçeleri ve “Sırrın” mahallesinde yoğunlaştığından dolayı bu bölgelere yolcu taşımacılığı yapan minibüs ve otobüslerdeki yolcu sayısı artmıştır. Halen araçlarda kimi sığınmacıların gidecekleri yere hangi aracın gittiğini ve nerede ineceğini bilmediği için ulaşım sorunları bulunmaktadır. Bu sorunu çözmek için bazı araç sahipleri araçlarına merkezi yerlerin isimlerinin Arapça yazıldığı kâğıtlar asmaktadır. Fotoğraf 3’te görüleceği üzere yolcu taşımacılığı yapan araçlarda Arapça gidilen güzergâh belirtilmiştir.

Fotoğraf 3. Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı sırrın ve Eyyübiye bölgesine giden halk otobüsleri

Kaynak: Fotoğraf yazar tarafından 2017 yılında çekilmiştir.

Arapça yazılar ilk başlarda sadece bu güzergâhtaki araçlarda bulunurken artık güzergâh dışında hizmet veren araçlarda da görülmeye başlanılmıştır. Dil ve ulaşım problemi yaşayanlar çoğunlukla kadınlar ve yaşlılar olmaktadır. Gençler çevreye ve kültüre daha hızlı adapte olduğundan bu durum gençler için çok problem olmamaktadır şeklinde ifade etmişlerdir. 2011 krizinden bu yana 6 yıldan fazla süre geçmiş olmasına rağmen orta yaş üstü sığınmacıların “dil” problemlerinin devam ettiğini göstermektedir. Bu durumun nedenleri arasında sığınmacıların ülkelerine dön(ebil)me umudunun en önemli faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Sığınmacıların alt ve üst yapı sorunlarına ne tür etkileri olmuştur? şeklindeki soruya verilen yanıtlar ise şöyledir:

Gelen sığınmacıların burada yoğunlaşması burada alt ve üst yapı yetersizliklerini arttırmıştır. En önemli turistik mekânlardan birisi olmasına rağmen Eyyüp peygamber makamının ön kısmına bakan yüzünde çevre düzenlemesi neredeyse yok denecek kadar azken arka kısım ise tamamen çevre düzenlemesinin dışında kalmış ve çarpık kentleşmenin kentin modern yüzünün oluşmasında ne denli olumsuz etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Yetkililerle yapılan görüşmelerde bu durumun nedeni sorulduğunda ise vatandaşların ve gelen sığınmacıların çevreye karşı duyarsız olduklarını ve kent yaşamı bilincinden uzak olduklarını belirtmişlerdir. Fakat bu soruna başka bir mahalle muhtarı ise bu sorunun uzun süredir olduğunu bunun gelen sığınmacılardan değil yerel halkın bu konudaki duyarsızlığı ve çevre bilinci eksikliğinden kaynaklandığını ifade etmiştir.

Fotoğraf 4. Eyyübiye-Haliliye yol güzergâhı üzerinde bulunan caddeler

Kaynak: Fotoğraf yazar tarafından 2017 yılında çekilmiştir.

Fotoğraf 4'te de görüleceği üzere araçlar cadde boyunca trafik kuralları ihlal edilerek rastgele park edilmiştir. Yapılan bu trafik ihlalleri sadece sığınmacılar tarafından değil vatandaşlar tarafından da yapılmaktadır. Öyle ki belediye duraklarının önüne park edilmesinin yasak olmasına rağmen Türkiye'ye ait plakalı aracın bunu yapması hata ve ihmallerin alışlageldiğini göstermektedir. Bu durumun kaynağının sadece sığınmacılar olmadığını söylemek mümkündür.

Bu düzensiz yapılaşma ne tür sorunları meydana getiriyor? şeklinde soruya ise verilen yanıtlar şöyledir:

Bir afet durumun yaşanabilme ihtimali göz önüne alındığında olaya müdahale etme şansı çok düşük seviyede kalacaktır. Çünkü afet durumunda zararın en aza inmesini sağlayacak faktörlerin başında ulaşım rahatlığı gelmektedir. Bölgede bulunan ev ve iş yerlerinin çarpık bir yerleşme sonucu oluşması, caddelerin olabildiğince dar olması ve araçların ise rast gele park etmiş olması olası durumlarda yaşanacak zararın boyutunu arttıracaktır ifade edilmiştir. Ayrıca çevreye rastgele atılan çöpler, sokakta biriken kirli sular, pazar yerleri ve gıda işletmelerindeki hijyen sorunları sağlık sorunlarını meydana getirmektedir.

Fotoğraf 5. Sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı Eyyübiye’de bulunan ev ve iş yerleri

Kaynak: Fotoğraflar yazar tarafından 2017 yılında çekilmiştir.

Fotoğraf 5'te görüldüğü üzere sokaktaki evler eski ve birbirine bitişik olarak inşa edilmiştir. Bu bölgede bulunan bir sokakta çıkacak yangın veya diğer bir afet olayı kısa sürede çevredeki evlere ve iş yerlerine zarar verecektir. Ambulans ve itfaiyenin mahallede kimi sokaklara girmede sorun yaşadığı belirtilmiştir. Çevre kirliliği ise neredeyse çekilen her fotoğraf karesine yansımaktadır.

Sığınmacıların konut fiyatlarına ne tür etkileri olmuştur? şeklinde bir soruya ise verilen yanıtlar şöyledir:

Genel olarak konut kiralarda artış yaşandığını belirterek bu durumun kirada oturan yerel halk ve sığınmacılar için maddi sıkıntılara neden olurken ev sahipleri için fırsat kapısı olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Yaşanan kitlesel göç nedeniyle artan nüfusun barınma ihtiyacını karşılayacak yeterli konut olmayışı kira fiyatlarının artmasına ve kiralık ev sayısının artmasına neden olmuştur. Ev sahiplerinin kiracı tercihini Suriyeli sığınmacılardan yana kullanmalarının nedeninin ise sığınmacıların mağduriyetinden faydalanarak evlerini daha yüksek fiyata sığınmalara kiralamak istemesi olduğu belirtilmiştir. Sığınmacı nüfusundaki artış nedeniyle meydana gelen konut talebinin ev sahiplerince durumu fırsata çevirme olarak görülmektedir. Artan sığınmacı sayısı nedeniyle mevcut konut sıkıntısı buna bağlı olarak ev fiyatları daha da artmıştır. Öyle ki kimi apartman altlarında bulunan dükkân veya bodrum katları evlere dönüştürülmeye çalışılarak sığınmacılara kiralamak istenilmektedir. İl genelinde konut ihtiyacın giderilmesi amacıyla modern yerleşim mekânları inşa edilmektedir. Fakat bu yeni yerleşim yerlerinin daha güvenli ve modern olması sebebiyle ekonomik olarak iyi durumda olan bireylerce tercih edildiği belirtilmiştir. Bu durum kentsel mekânlarda sosyo-ekonomik farklılaşmayı meydana getirmektedir. Fotoğraf 6’da görüldüğü gibi yeni yerleşim merkezlerinden biri olan Karaköprü ilçesi modern bir görünüme sahiptir. Şanlıurfa merkezde bulunan ilçeler arasındaki bu farklılık kendini mekânsal anlamda ulaşılabilirlik, eğitim ve sosyal imkânlar, güvenlik, alt yapı ve üst yapı imkânları olarak da göstermektedir. Sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı bölgeleri belirtilen faktörler nedeniyle tercih etmeyen bireyler Karaköprü gibi yeni yerleşim birimlerine yönelmektedir. Bu durum sosyal ve mekânsal ayrıışmalara neden olabilmektedir.

Fotoğraf 6. Yeni yerleşim merkezlerinden biri olan Karaköprü bölgesine ait bir fotoğraf

Kaynak: gezilecek yerler.biz, 2017.

Ayrıca sığınmacılarla birlikte şehir merkezindeki yoğunluğu azaltmak adına şehir merkezinden çevreye doğru yeni yapılaşma olmuştur. Şehir merkezindeki yapılaşmanın düzensizliği çözülmeden sadece yeni yapılaşmalarla yoğunluğa cevap verilmeye çalışılması, şehrin genel anlamda modern görünümünden uzaklaşmasına, bakım ve onarım çalışmalarının uzamasına neden olduğu belirtilmiştir.

6. Sonuç ve Genel Değerlendirme

Günümüzde göç olayları doğal ve beşerî faktörlere bağlı olarak giderek artmaktadır. Bölgesel düzeyde yaşanan göç olaylarının etkisi ve sonuçları küresel ölçekte hissedilmektedir. Göç sorununun etkileyeni olmayan ülke ve toplumlar bile göç süresince yaşanan olaylarda sonucun etkileneni konumuna gelmiştir. Nitekim sınır komşusu olması nedeniyle Suriye iç savaşı süresince yaşanan kitlesel göçün sonuçlarından etkilenen ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Kitlesel göçün Türkiye üzerindeki etkisini Şanlıurfa ilinin Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri özelinde analiz etmeyi amaçlayan çalışmamızın alan araştırması sonucunda şu verilere ulaşılmıştır: Şanlıurfa’da her beş kişiden birisini Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Suriye iç krizi nedeniyle Şanlıurfa’ya gelen sığınmacılar Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Gelen sığınmacıların Haliliye ve Eyyübiye ilçesindeki vatandaşlarla yakın kültüre sahip olmaları kültürel bir çatışmaya neden olmamıştır. Yaşanan sorunlar genel itibarıyla ekonomik kaynaklı sorunlar olmuştur. Maddi imkânsızlıklar ve sığınmacıların düşük ücret karşılığında çalıştırılmaları, yetişkinlerle beraber çocukların da çalışmasını zorunlu hale getirmiştir. Sivil toplum kuruluşları dil eğitimi ve el işi kursları desteğiyle sığınmacılara yardımcı olmaktadır. Fakat eğitim, sağlık, barınma, gıda ve güvenlik olarak ortaya çıkan sorunların sadece Türkiye’nin mevcut imkânlarıyla çözülmeye çalışılması ve uluslararası toplumun gereken desteği göstermemesi sorunların çözümünü zorlaştıran diğer bir faktör olmaktadır. Yapılan sosyal yardımların ve sığınmacı kimliklerinin sığınmacılara ayrıcalık ve öncülük tanındığı algısının oluşmasına neden olmaktadır. Uyum sorunu sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı mahalleden ziyade okul ve diğer sosyal alanlarda “dışlanma” sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Kısa süreli çatışmalarda kanaat önderlerinin yaklaşımları çatışmaların önüne geçmektedir. Sığınmacıların yaşadıkları bölgelerdeki alt ve üst yapı hizmetleri nüfus yoğunluğu nedeniyle yetersiz kalmaktadır. Sığınmacı kadınlarla evlilikler artmış fakat resmi nikâh olmadığından aile içi çatışmalara neden olan bu durum resmi olarak kayıt altına alınmamaktadır. Evlerine dönmek isteyen sığınmacıların ise krizin çözülememesi nedeniyle dönüş ümitlerinin azaldığını ve vatandaşlık almaya çalıştıklarını söylemek mümkündür.

Sonunun çözümünde yerel, ulusal ve küresel ölçekli politikalara olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Öyle ki yaşanan kitlesel göçün olumsuz etkisinin azaltılması ancak uluslararası diplomasi neticesinde gelecek barış ortamının sağlanmasıyla mümkün olabilecektir. Nitekim ülkelerin problemi ulusal boyutta çözüme yetersiz kaldıkları veya kalacakları ortadadır. Uluslararası kuruluşlar, sorunun çözümü noktasında “kınama” gibi sözel ifadeler yerine süreçte aktif rol almalı çözüme yanaşmayan taraflara yaptırımlar uygulanmasını sağlamalıdır. Sığınmacıların gıda, barınma, eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetlerden insani ölçülerde yararlanmasını sağlayacak politikalar desteklenmelidir. Yerel yönetim birimleri ile iş birliği artırılmalı özellikle belediyelerle süreç sağlıklı şekilde yönetilmesi amaçlanmalıdır. Sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı mahallelerde belediyelerin açacağı meslek edindirme kursları ile sığınmacıların ekonomik özgürlüklerine katkı sağlanmalıdır. Dil kursları ile iletişim sorunları azaltılmalıdır. Çocuk, yaşlı, hasta ve kimsesiz gibi dezavantajlı guruplara yönelik iyileştirme faaliyetleri artırılmalıdır. Altyapı ve çevre sorunlarının yaşandığı mahallelerde yerel yönetim birimlerine teknik ve ekonomik destek sağlanmalıdır. Bu bölgelerde hijyen koşulları daha sık denetlenmelidir. Sığınmacıların bir bölgede yoğunlaşmaları mekânsal farklılaşmayı ve ayrışmayı meydana getirme ihtimali göz önünde bulundurularak dengeli bir nüfus dağılımı politikası izlenilmelidir. Sonuç olarak yaşanan kitlesel göçün olumsuz etkilerini azaltmak ve sürecin iyi yönetilmesini sağlamak için vatandaşlara ve politika yapıcılara büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu görev ve sorumlulukların sağlıklı sonuçlanması ise tüm paydaşları kapsayan yönetim modeli ile mümkün olabilecektir.

Kaynakça

- Akdeniz, E. (2014). *Suriye Savaşı'nın gölgesinde mülteci işçiler*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Coğrafya Harita (2017) Türkiye Mülki İdare Haritaları, Şanlıurfa İl Haritası http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari.html (Erişim Tarihi: 23.02.2017)
- Çelik, A. Bilbay, Ö.F. ve Aksungur, A.B. (2017). Sosyal devlet ilkesi bağlamında suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyetler: Eyyübiye ilçesi üzerine bir inceleme. Ed. A. Yatkın, *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Kitabı* (ss. 952-962) 28-30 Eylül 2017, Elazığ <http://kaysem11.firat.edu.tr/wp-content/uploads/2016/05/KAYSEM11.pdf> (Erişim Tarihi, 10.05.2020)
- Çiçekli, B. (Ed.) (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Diken B. (2007). *Göç: eleştiri ve politika ötesi. kökler ve yollar: Türkiye'de göç süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eraldemir, Z. (2013). Türkiye'de göç sorunu, göçlerin sosyo-ekonomik yansımaları: İskenderun-Dört Yol örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Eyyübiye Kaymakamlığı (2017). *Eyyübiye ilçesi tarihi*. <http://www.eyyubiye.gov.tr/kurumlar/eyyubiye.gov.tr/ilcemiz-tarihcesi.pdf> (Erişim Tarihi 15.5.2017).
- Haliliye Belediyesi (2017). *Haliliye ilçesi nüfusu*, <https://www.haliliye.bel.tr/icerik/25/4/haliliye> (Erişim Tarihi 15.04.2017).
- Gezilecekyerler.biz (2017). *Karaköprü nerede, hangi şehirde*. <https://www.gezilecekyerler.biz/karakopru-nerede-hangi-sehirde/> (Erişim Tarihi:20.06.2017)
- Karacadağ Kalkınma Ajansı (2015). *Şanlıurfa ili yerli ve yabancı turist sayısı*. <http://www.investsanliurfa.com/sectorler-sayfa.asp?SayfaId=80> (Erişim Tarihi: 04.07.2017)
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 3(169), 170, 171.

- Küyük, N. (2011). Yerel yönetimlerin Kürt kökenli grupların büyükşehirliere göç sonrası entegrasyon sorunlarına yaklaşımı: Ankara örneği. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mülteciler Derneği (2017). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı*. <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 20.01.2017).
- Poyraz, Y. (2012). Suriyeli vatandaşların geçici korunması ve uluslararası mülteci hukuku. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20(2), 53-69.
- Sandal E. K., Haçerkıran, M ve Tıraş, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ve Gaziantep ilindeki yansımaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15(2), 461-483.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 18(31), 1-13.
- Şahin, Y. (2010). *Kentleşme Politikası*. Trabzon. Murathan Yayınevi.
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı (2016). *Yabancılar için Türkiye'de taşınmaz satın alma işlemleri rehberi*. <http://www.mfa.gov.tr/yabancılar-icin-rehber.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 04.03.2016)
- Ünal, A.Z. (2013). Yerinden Olmuşlar'ın yoksulluğunu yeniden üreten habitus. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 15(25), 105-112.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara. Anı Yayıncılık.
- Yıldırımoglu, H. (2005). Uluslararası emek göçü Almanya'ya Türk emek göçü. *Kamu-İş Dergisi*, 8(1), ss. 1-24. <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/817.pdf> (Erişim Tarihi: 25.08.2017)

Extended Abstract

Mass migration events that are experienced today are among the global problems. In the historical process, human beings migrated or had to migrate due to natural and human factors. However, socio-economic developments have changed the number and size of migration events. In line with global developments, human beings migrated due to factors such as education, health, achieving better living standards, and fulfilling their dreams. The causes and consequences of the migration events affect the number and size of the migration event. In fact, the number of people who migrate for education and health purposes is very low compared to the number of people who migrate due to war. Mass migration events have turned into problems of the migrated countries rather than the country of migration.

While some countries are seeking solutions to migration problems on a national scale, in some countries they need the support of international organizations to keep the negative effects of migration events to a minimum. One of the countries that fought on a national scale to mass migration events in Turkey. Indeed, Turkey is among the few countries that are seen as the most obvious effects of mass migration. But the international support shown by Turkey for the solution of the problem was far below what is required. In 2011, the Arab Spring in the process of experiencing a civil war resulting in mass migration to Turkey and started movements.

Food and sheltering services were tried to be provided for tent cities and humanitarian aid asylum seekers that were established in the beginning. However, in parallel with the continuation of the civil war in Syria, the number of asylum seekers increased gradually. Incoming refugees began to concentrate in certain regions of Turkey. Closeness to the border gate, kinship relations, language, and other factors were determinant in the formation of concentration in certain regions.

The city of Şanlıurfa has become one of the provinces where asylum-seekers live densely because it has factors such as having a border crossing, a certain part of the people living in Arab origin, and speaking Kurdish and Arabic widely in the provincial borders. From this perspective, the socio-economic effects of migration to Turkey with the impact of the crisis with the Syria civil war in this study Şanlıurfa province Haliliye and Eyyübiye districts have been studied in particular. After

explaining the conceptual information about migration and migration types in the study, information related to the study area was included.

Interview and observation technique, one of the qualitative data collection methods, were used in the study. Interviews were made with 10 neighborhood headmen in Haliliye and Eyyübiye districts and questions were asked to them. During the observation, photographs related to the study area were taken and interpreted. The obtained data were compared with the data obtained through observation and analyzed and transferred to the study. Determining the level of socio-economic effects of mass migration of the study with the Syrian crisis on Haliliye and Eyyübiye districts and developing suggestions for solutions have been desired.

The study is expected to contribute in terms of defining the legal status of people who come due to mass migration to the literature. On the other hand, it is expected to contribute to the social sciences in terms of spatial analysis and determining the effective level of determinant factors in residential preferences. The study is expected to contribute to the province of Şanlıurfa in terms of identifying the problems experienced during the migration process and developing them with a proposal for a solution. It is also expected to contribute in terms of guidance in the policy-making process asylum seekers in Turkey.

The study was limited to Haliliye and Eyyübiye districts due to time and opportunity constraints. The scope of the study can be improved by improving these opportunities. Reducing the negative effects of mass migration and conducting them in the healthiest way is important at local, national, and international levels. With the right and effective public policy and international cooperation, the negative effects of mass migration problems can be kept to a minimum. In this respect, these and similar studies need to be developed.